

V.5 Funkce třídy C^1

Definice. Nechť $G \subset \mathbf{R}^n$ je otevřená množina a $f : G \rightarrow \mathbf{R}$ je funkce n proměnných. Řekneme, že f je **třídy C^1 na G** , jestliže funkce $\mathbf{x} \mapsto \frac{\partial f}{\partial x_j}(\mathbf{x})$ je spojitá na G pro každé $j \in \{1, \dots, n\}$ (tj. pokud „ f má na G spojitě parciální derivace prvního řádu“). Množinu všech funkcí třídy C^1 na G značíme $C^1(G)$.

Definice. Nechť $G \subset \mathbf{R}^n$ je otevřená množina, $f : G \rightarrow \mathbf{R}$ je funkce třídy C^1 a $\mathbf{a} \in G$. Pak graf funkce

$$T : \mathbf{x} \mapsto f(\mathbf{a}) + \frac{\partial f}{\partial x_1}(\mathbf{a})(x_1 - a_1) + \dots + \frac{\partial f}{\partial x_n}(\mathbf{a})(x_n - a_n), \quad \mathbf{x} \in \mathbf{R}^n$$

se nazývá **tečnou nadrovinou ke grafu funkce f v bodě $[\mathbf{a}, f(\mathbf{a})]$** .

Poznámka. Je-li $n = 1$, pak tečná nadrovina je tečna; pro $n = 2$ tečné nadrovině říkáme **tečná rovina**.

Věta 10 (slabá věta o střední hodnotě). *Nechť*

$$G = \prod_{i=1}^n (a_i, b_i) = \{\mathbf{x} \in \mathbf{R}^n : x_i \in (a_i, b_i) \text{ pro } i = 1, \dots, n\},$$

kde $a_i, b_i \in \mathbf{R}$ splňují $a_i < b_i$ pro $i = 1, \dots, n$. *Nechť funkce $f : G \rightarrow \mathbf{R}$ má v každém bodě množiny G konečné parciální derivace prvního řádu podle všech proměnných. Nechť $\mathbf{u}, \mathbf{v} \in G$. Pak existují reálná čísla $\xi_1, \dots, \xi_n$ taková, že ξ_i leží mezi u_i a v_i (tj. v uzavřeném intervalu s krajními body u_i a v_i) a platí*

$$f(\mathbf{v}) - f(\mathbf{u}) = \sum_{i=1}^n \frac{\partial f}{\partial x_i}(u_1, \dots, u_{i-1}, \xi_i, v_{i+1}, \dots, v_n) \cdot (v_i - u_i).$$

Poznámka. Pro $n = 2$ má poslední rovnost tvar

$$f(\mathbf{v}) - f(\mathbf{u}) = \frac{\partial f}{\partial x_1}(\xi_1, v_2) \cdot (v_1 - u_1) + \frac{\partial f}{\partial x_2}(u_1, \xi_2) \cdot (v_2 - u_2).$$

Věta 11 (o tečnosti tečné nadroviny). *Nechť f je funkce třídy C^1 na otevřené množině $G \subset \mathbf{R}^n$ a $\mathbf{a} \in G$. Je-li T funkce z definice tečné nadroviny, pak bod $[\mathbf{a}, f(\mathbf{a})]$ leží na grafu T a platí $\lim_{\mathbf{x} \rightarrow \mathbf{a}} \frac{f(\mathbf{x}) - T(\mathbf{x})}{\rho(\mathbf{x}, \mathbf{a})} = 0$.*

Věta 12. *Nechť $G \subset \mathbf{R}^n$ je otevřená. Je-li funkce f třídy C^1 na G , pak je f spojitá na G .*

Definice. Nechť $G \subset \mathbf{R}^n$ je otevřená množina, $f \in C^1(G)$ a $\mathbf{a} \in G$. **Gradientem** funkce f v bodě $\mathbf{a}$ rozumíme vektor

$$\nabla f(\mathbf{a}) = \left[\frac{\partial f}{\partial x_1}(\mathbf{a}), \frac{\partial f}{\partial x_2}(\mathbf{a}), \dots, \frac{\partial f}{\partial x_n}(\mathbf{a}) \right].$$

Věta 13 (o derivaci složené funkce). Nechť $r, s \in \mathbf{N}$ a $G \subset \mathbf{R}^s$, $H \subset \mathbf{R}^r$ jsou otevřené množiny. Nechť $\varphi_1, \dots, \varphi_r \in C^1(G)$ a funkce $f : H \rightarrow \mathbf{R}$ je třídy C^1 na H . Je-li složená funkce $F : G \rightarrow \mathbf{R}$ určena předpisem

$$F(\mathbf{x}) = f(\varphi_1(\mathbf{x}), \varphi_2(\mathbf{x}), \dots, \varphi_r(\mathbf{x}))$$

definována na G , pak $F \in C^1(G)$. Jestliže $\mathbf{a} \in G$ a $\mathbf{b} = [\varphi_1(\mathbf{a}), \dots, \varphi_r(\mathbf{a})]$, pak pro $j \in \{1, \dots, s\}$ platí

$$\frac{\partial F}{\partial x_j}(\mathbf{a}) = \sum_{i=1}^r \frac{\partial f}{\partial y_i}(\mathbf{b}) \frac{\partial \varphi_i}{\partial x_j}(\mathbf{a}).$$

Definice. Nechť f je funkce n proměnných, $i \in \{1, \dots, n\}$ a $\frac{\partial f}{\partial x_i}$ existuje v každém bodě otevřené množiny G . Pak definujeme parciální derivace druhého řádu předpisem

$$\frac{\partial^2 f}{\partial x_i \partial x_j} = \frac{\partial}{\partial x_j} \left(\frac{\partial f}{\partial x_i} \right), \quad \frac{\partial^2 f}{\partial x_i^2} = \frac{\partial}{\partial x_i} \left(\frac{\partial f}{\partial x_i} \right),$$

kde $j \in \{1, \dots, n\}$. Analogicky definujeme parciální derivace vyšších řádů.

Věta 14. Nechť $i, j \in \{1, \dots, n\}$ a funkce f má na okolí bodu $\mathbf{a} \in \mathbf{R}^n$ obě derivace $\frac{\partial^2 f}{\partial x_i \partial x_j}$ a $\frac{\partial^2 f}{\partial x_j \partial x_i}$ a tyto funkce jsou v bodě $\mathbf{a}$ spojité. Pak $\frac{\partial^2 f}{\partial x_i \partial x_j}(\mathbf{a}) = \frac{\partial^2 f}{\partial x_j \partial x_i}(\mathbf{a})$.

Definice. Nechť $G \subset \mathbf{R}^n$ je otevřená množina. Řekneme, že funkce f je

- třídy C^2 na G , má-li na G spojité všechny parciální derivace druhého řádu;
- třídy C^∞ na G , má-li na G spojité všechny parciální derivace všech řádů.

Analogicky se definuje funkce třídy C^k pro každé $k \in \mathbf{N}$.